**EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES**

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN [2618-1282](#) (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Юлія Михайлівна Твердохліб

Кандидат політичних наук,
викладач кафедри іноземних мов
та військового перекладу,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
вул. Героїв Майдану, 32, Львів, 79026, Україна

Yuliia Tverdokhlib

Candidate of Political Science,
Instructor of the Department of foreign languages
and military translation,
Hetman Petro Sahaidachnyi National
Army Academy,
Heroiv Maidanu st., 32, Lviv, 79026, Ukraine

E-mail: 1717yuliatm1717@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5748-1843>

УДК 327: 325

**БІЛОРУСЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІБРИДНОЇ СТРАТЕГІЇ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У ВІЙНІ ПРОТИ УКРАЇНИ
ТА У ПРОТИСТОЯННІ З ЄС І НАТО**

Received 22 October 2021; revised 12 November 2021; accepted 25 November 2021

DOI: 10.15421/342128

Анотація

Стаття присвячена аналізу гібридного сценарію Російської Федерації щодо встановлення повного контролю над Республікою Білорусь та використанням останньої у війні проти України та у протистоянні Європейському Союзу та НАТО.

Ключові слова: *Російська Федерація, Республіка Білорусь, Україна, гібридна війна, окупація, агресія, Воєнна доктрина, Союзна держава, військові навчання.*

**Belarus as a key tool for the implementation of the Russian Federation's hybrid strategy
in the war against Ukraine and in its confrontation against EU and NATO**

Abstract

The article is devoted to the careful study of the role of the Republic of Belarus in the process of the implementation of the Russian Federation's hybrid strategy in the war against Ukraine and in its confrontation against EU and NATO. It is stressed that the higher military and political leadership of the Russian Federation considers Belarus as the main tool of the implementation of Kremlin's geopolitical interests and its hybrid aggression against Ukraine, EU and NATO. It is predicted that Russia uses bilateral integration processes in order to cover the real attempts to merge with Belarus to have the real control over Belarus and its border with Ukraine and EU- NATO-member states. It is stressed that all the Russian so-called integration policy towards Belarus is one and the main strategic step in planning of offensive military operation against Ukraine. The main levers of influence on the Republic of Belarus by the Russian Federations (such as financial influence, gas provision and etc.) are also described and analyzed in the article. It is stressed that both states can combine their Armed Forces and provide hidden or open mobilization in a peaceful time in order to get ready for joint offensive operation against Ukraine and probably against EU and NATO. The main statements of the president of the Republic of Belarus are included and analyzed in the article. It is explained that all the so-called integration procedures and the Union State of Russia and Belarus are nothing more than a loss of the sovereignty by the Republic of Belarus and the hidden attempts of Russia to gain control over the Armed Forces of Belarus, its territory, its infrastructure, its economy and to gain the closer access to the Ukrainian border to provide a possible full-scale attack against Ukraine.

Key words: *the Russian Federation, the Republic of Belarus, Ukraine, hybrid war, occupation, aggression, military doctrine, the Union State of Russia and Belarus, military exercises.*

Постановка проблеми.

Анексія Криму та вторгнення регулярних російських військ на території Донецької та Луганської областей у 2014 році не лише показали неготовність України та її європейських сусідів до протистояння гібридній агресії Кремля, вони фактично продемонстрували усім пострадянським державам, що вихід останніх із орбіти політичного контролю Кремля закінчиться для них щонайменше таким же сценарієм. В той час, як південні сусіди Російської Федерації з числа пострадянських держав (Республіка Таджикистан, Республіка Узбекистан, Киргизька Республіка, Республіка Казахстан тощо) абсолютно повністю і без жодних спротивів слідує наміченій Кремлем гібридній зовнішньо-політичній стратегії (метою якої є збереження лише на папері статусу «незалежних держав» з встановленням абсолютно контрольованих Кремлем маріонеткових вертикалей влади (режимів) у цих державах і поступової втрати цими державами усіх ознак суверенітету, крім герба, прапора і гімну [Дикий 2016], то Республіка Білорусь – західний пострадянський сусід РФ – знаходиться фактично на зламі між постійно тиснучою на неї Росією, Україною, яка відмовилася слідувати геополітичним амбіціям Кремля та державами-членами Європейського Союзу, що, фактично, для Росії робить її головним об'єктом, вплив над яким Кремль не бажає втратити.

Вибори президента у Білорусі у серпні 2020 року ледь не стали для Росії повторенням українського сценарію. Усвідомлення пересічними громадянами неминучості тотального контролю з боку Кремля та поглинання Білорусі агресивним північним сусідом у разі продовження президенства Олександра Лукашенка призвело до масових акцій протесту. Але ні масові протести, ні побої та затримання і навіть загиблі не зупинили білоруського диктатора, який, на від мінусу від українського президента-втікача, зумів утриматися при владі, хоч і не легітимно (результати президентських виборів у Білорусі не визнали США, Канада, Федеративна Республіка Німеччина, Україна, Литовська Республіка, Латвійська Республіка, Естонська Республіка, Республіка

Польща, Чеська Республіка, Словацька Республіка, Королівство Данія, Велика Британія). А це означає тільки одне, що Росія не втратила важіль впливу та контролю в регіоні і надалі продовжуватиме використовувати Білорусь як основний інструмент у війні з Україною та у протистоянні ЄС та НАТО.

Метою статті є показати роль Республіки Білорусь у продовженні реалізації Російською Федерацією своєї гібридної стратегії проти України, ЄС та НАТО.

Виклад основного матеріалу.

Для того, щоб зрозуміти усю стратегію Російської Федерації стосовно Білорусі, слід повернутися до початків формування двосторонніх російсько-білоруських відносин та здійснити аналіз останніх вагомих заяв та подій. Фактично відразу після розпаду СРСР та проголошення Республікою Білорусь своєї незалежності (25 серпня 1991 року) обидві держави інтенсивно розпочали будувати двосторонні відносини та рухатися в бік злиття та уніфікації.

Першою такою спробою стало підписання 2 квітня 1996 року обома державами Угоди про асоціацію Республіки Білорусь та Російської Федерації. Наступним і більш вагомим кроком у встановленні «м'якого» контролю над Білоруссю Кремлем було підписання 2 квітня 1997 року Угоди про створення Союзної держави Російської Федерації та Республіки Білорусь. Підписання даної угоди передбачало утворення спільних органів державної влади та запровадження союзного громадянства. Попри декларування таких загальних постулатів як гарантування принципу суверенної рівності держав, демократії та поваги прав людини і громадянина, співпрацю та взаємну допомогу, добровільного, сумлінного виконання зобов'язань, зміцнення завдань Союзу через зміцнення зв'язків братерства, дружби та всебічного співробітництва (у політичній, економічній, соціальній, військовій галузі), підвищення рівня життя народів, соціально-економічного розвитку, декларувалися і більш вагомі у забезпеченні поступового контролю Росії над Білоруссю інструменти, такі як зближення національних правових систем держав, узгодження позицій і дій у розв'язанні спіль-

них проблем, вироблення спільних позицій на міжнародній арені, інтенсифікація співпраці у військовій сфері та реалізація узгодженої прикордонної політики [Прокоп 2014]. Подібна угода про створення Союзної держави та інтеграцію Росії з Білоруссю була підписана 25 грудня 1998 року, проте вона мала швидше формальну мету – акцентувати увагу громадян обох держав на пріоритетності двосторонніх відносин одна для одної, важливості розвитку партнерства і братерства, і, таким чином, зосередити їх увагу на важливості союзу обох держав. Фактично, вона не розширювала і не вводила додатковий інструментарій для контролю над Білоруссю Кремлем, вона швидше мала рекламно-пропагандуючий характер.

Значно вагомішим у встановленні контролю Кремлем над Білоруссю став Договір про створення Союзної держави Російської Федерації і Республіки Білорусь, підписаний 8 грудня 1999 року. Фактично, договором передбачалося створення наддержавної організації, метою якої декларувалося поетапне створення єдиного митного, економічного, валютного, гуманітарного, юридичного та культурного простору. Окрім цього, Договором передбачалося здійснення спільної оборонної політики, розвиток збройних сил держав-учасниць, спільне використання об'єктів інфраструктури та прийняття інших мір задля підтримки обороноздатності Союзної держави, контроль регіональних угруповань військ, тощо [Договор 1999]. Як бачимо, починаючи з 1999 року Росія під виглядом інтенсифікації дружніх братерських відносин та інтеграційних процесів, шляхом укладання міжнародного договору цілком легітимно отримала потужні механізми контролю над Білоруссю, яка сьогодні є одним з ключових інструментів у її гібридній агресії проти України та її політичному, економічному, енергетичному та військовому протистоянню ЄС та НАТО. Чимало вітчизняних науковців вважають, що саме в цей часовий період і розпочиналося планування військово-політичним керівництвом Російської Федерації гібридної війни проти України (В.Гусаров, І.Малик, О.Левченко тощо).

У свою чергу, про підготовку до реалізації гібридного сценарію Кремля у кінці 90-х – на початку 2000-х свідчить ряд інших документів, підписаних Росією та Білоруссю починаючи з 2001 року. Зокрема, 26 грудня 2001 року Вища державна рада Союзної держави своєю Постановою ввела в дію Воєнну доктрину Союзної держави, і з огляду на ті події і процеси, які ми спостерігаємо зараз та відслідковуємо починаючи з 2014 року, цей документ відіграє значну роль у реалізації гібридної агресії Кремля проти України та у його протистоянні ЄС та НАТО.

Зокрема, текстом документу передбачається:

у мирний період:

- формування та здійснення **узгодженої воєнної політики;**
- створення **воєнної організації** Союзної держави;
- вдосконалення та **спільне використання елементів військової інфраструктури** у межах загального оборонного простору;
- проведення **узгодженої мобілізаційної підготовки** економік держав-учасниць;
- формування єдиного прикордонного простору, здійснення охорони державних кордонів держав-учасниць на основі єдиних принципів та вимог;
- підготовка органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій та населення держав-учасниць до вирішення завдань цивільної оборони;

у загрозовий період та з початком військового конфлікту:

- узгодження політико-дипломатичних та інших невійськових заходів щодо запобігання виникненню військових конфліктів, що зачіпають інтереси держав-учасниць;
- своєчасне прийняття та реалізація **спільних рішень щодо підготовки та ведення військових дій щодо відображення агресії;**
- своєчасне введення в дію нормативних правових актів воєнного часу, **розгортання угруповань військ (сил) та приведення їх у готовність до виконання поставлених завдань;**
- переведення економіки, окремих її га-

лузей (підприємств) держав-учасниць на режим функціонування в умовах воєнного часу;

- проведення заходів територіальної та цивільної оборони;

- організація та скоординоване ведення дипломатичної, інформаційно-психологічної, економічної, збройної та інших форм боротьби задля досягнення поставлених політичних та стратегічних цілей;

- вжиття ефективних заходів щодо запобігання залученню у військовий конфлікт на стороні агресора інших держав;

- використання можливостей міжнародних організацій для примусу агресора до припинення воєнних дій проти держав-учасниць та відновлення миру [Военная доктрина 2001].

Подібний документ з такою ж назвою Вищою державною радою Союзної держави було прийнято і у 2018 році, проте у вільному доступі в мережі його не має, що може свідчити про те, що даний документ може містити у собі інформацію з обмеженим доступом.

4 листопада 2021 року державний секретар Союзної держави Російської Федерації та Республіки Білорусь Дмитро Мезенцев повідомив ЗМІ про прийняття нової Воєнної доктрини Союзної держави. Прийняття нової доктрини, за словами держсекретаря, обумовлене «змінюю військово-політичної ситуації в регіоні, виникненням нових загроз та викликів для Росії та Білорусі» [Мезенцев призвал 2021], але текст ухваленого документу на офіційному сайті Постійного комітету Союзної держави також відсутній. З офіційного інтерв'ю Дмитра Мезенцева у ЗМІ відомо лише, що «нова військова доктрина дозволить підвищити рівень узгодженості оборонної політики, своєчасно адаптувати завдання міністерств оборони обох держав з урахуванням змін, що відбуваються у регіоні, у військово-політичній обстановці» [РФ та Білорусь затвердили 2021]. Та сам факт не публікування документу на офіційному сайті, стягнення військової техніки та регулярних збройних сил не лише до кордону з Україною, але й до кордону з Білоруссю, свідчать, що документ розроблявся не як відповідь на нові «безпекові виклики та загрози», а швидше як

запуск процесів взаємосумісності підрозділів збройних сил обох держав для планування наступальної операції на територію України. Фактично, Росія у плануванні ймовірного наступу на Україну намагається посилити власні регулярні війська регулярними військами Білорусі, і у разі реалізації цього жахливого сценарію, проти України можуть воювати відразу армії двох сусідніх держав. Тобто, якщо раніше Україні протистояли лише збройні сили Російської Федерації, то тепер додаються ще й збройні сили Білорусі (*чисельність останніх станом на 2021 рік складає 45 000 військовослужбовців*). Після підписання цієї доктрини, генеральні штаби збройних сил Білорусі та Росії повинні розпочати розробку планів та директив з приведення військ до взаємосумісності або ж до єдиного сценарію їх застосування [РФ та Білорусь затвердили 2021].

Детально варто звернути увагу на текст Воєнної доктрини Союзної держави 2001 року. На разі, це єдиний офіційний документ у відкритому доступі, аналіз якого також дозволяє зробити цілком ймовірні, але на превеликий жаль, не втішні для України прогнози. Зокрема, як вже зазначалося вище, текстом документу передбачається створення **воєнної організації** Союзної держави. Ймовірно, у даній статті доктрини мова йшла про створення єдиного органу військового управління (генерального штабу), який є критично необхідним у процесі взаємосумісності військ та плануванні спільних наступальних та/або оборонних операцій.

Також текстом документу передбачено вдосконалення та **спільне використання елементів військової інфраструктури** у межах загального оборонного простору. Даний пункт необхідно розглянути ретельніше. Енциклопедія сучасної України надає визначення терміну «військова інфраструктура» як систему стаціонарних об'єктів та споруд, що забезпечують поточну військову діяльність (бойову й оперативну підготовку), стратегічне розгортання збройних сил, ведення воєнних дій і здійснення військової мобілізації та вказує, що до об'єктів військової інфраструктури належать пункти управління, транспортні шляхи, ракетні позиції, аеропорти та аеродро-

ми, системи зв'язку, сховища боєприпасів і паливно-мастильних матеріалів, військово-морські бази, полігони, трубопроводи, залізничні шляхи [Савченко 2011]. Як бачимо, прийняття Воєнної доктрини Союзної держави у редакції 2001 року фактично надає дозвіл Російській Федерації на використання об'єктів Республіки Білорусь і не лише у загрозливий чи воєнний період часу, а й у **мирний період часу**. У даному контексті важливо звернути увагу на зразки військової техніки, наведені у додатках до Воєнної доктрини Російської Федерації, прийнятої 25 грудня 2014 року. Зокрема, на те, що в описі до зображення Перспективного

бойового залізнично-дорожнього ракетного комплексу (про старт процесу відновлення та модернізації якого Московським інститутом теплотехніки повідомлялося у ЗМІ у 2013 році та про ймовірне призупинення виготовлення якого неофіційно повідомлялося у 2017 році), вказано, що запуск ракети може здійснюватися з будь-якої точки маршруту [Военная доктрина 2014], а маршрут, як ми розуміємо з тексту Воєнної доктрини Союзної держави редакції 2001 року цілком ймовірно може пролягати білоруськими залізничними шляхами, що є прямою загрозою для України.

Також Воєнною доктриною Союзної держави 2001 року передбачено **проведення узгодженої мобілізаційної підготовки** економік держав, і знову ж таки, проведення мобілі-

заційних заходів обома державами віднесено до мирного часу, а не періоду загрозливого чи воєнного періоду. Проте, відповідно до пункту 3 статті 2 Федерального Закону Російської

Федерації «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію в Російській Федерації» від 24 січня 1997 року, мобілізаційна підготовка включає в себе не лише перехід економік на функціонування в режимі воєнного часу, першочерговою та основною метою мобілізаційної підготовки є підготовка до мобілізації збройних сил та інших військових та спеціальних формувань та проведення їх мобілізації [Федеральный закон 1997]. Важко спрогнозувати ймовірність проведення у мирний час одночасної мобілізації у збройних силах РФ та збройних силах Білорусі, проте потрібно мати на увазі, що даний варіант розвитку подій є цілком можливим.

Наступним вартим уваги та аналізу пунктом, що стосується забезпечення контролю Російською Федерацією над Білоруссю задля реалізації гібридного сценарію Кремля, є спільні військові навчання обох держав, які дають можливість практично відпрацювати і взаємосумісність військ, і планування, і проведення військової операції. Зокрема, у вересні поточного року, увага європейської спільноти та України була прикута до найбільших у цьому році військових маневрів поблизу кордону України та НАТО – спільних стратегічних російсько-білоруських навчань «Захід-2021», основна фаза яких відбувалася на п'яти полігонах у Білорусі та дев'яти у Росії за участю 200 тисяч військових та 760 одиниць бойової техніки. Та вартим уваги було не стільки кількісне чи якісне «військове наповнення» навчань, як досить неоднозначний коментар білоруського президента: «Нас починають із півдня підігрівати. Ми маємо готуватися – 1200 км кордон з Україною. Тому нам доведеться закривати і цей периметр» [Учення «Запад-2021» 2021]. Неоднозначно і опосередковано, але, білоруський лідер включив до списку «загроз» і Україну, і вже фактично через місяць після завершення російсько-білоруських навчань обидві держави в рамках Союзної держави прийняли нову Воєнну доктрину і заявили про початок планування і підготовку до проведення нових спільних військових навчань, аргументуючи необхідність їх проведення «розгортанням військ в державах на захід та на північ від кордону Білорусі»

[Беларусь и Россия проведут 2021].

Як зазначають військові експерти та аналітики, загроза російсько-білоруських навчань не лише у практичному спільному відпрацюванні бойових маневрів. Чимало військових експертів та аналітиків вважають, що під приводом спільних російсько-білоруських навчань, Російська Федерація поступово стягує на територію Білорусі військову техніку та кадрових військових для підготовки ймовірної наступальної операції на Україну та не відводить їх у місця постійної дислокації (не повертає у РФ). За словами генерала у відставці І. Романенка, такої тактики Росія притримується протягом останніх 3-5 років і у спільних російсько-білоруських навчаннях, і в навчаннях збройних сил РФ на кордоні з Україною та в анексованому Криму. Зокрема, в ході навчань «Захід-2021» у вересні цього року Російська Федерація на території Республіки Білорусь задіяла 2500 російських військовослужбовців, понад 30 літаків та гелікоптерів, до 350 одиниць бойової техніки, у тому числі близько 140 танків, до 110 гармат, реактивних систем залпового вогню та мінометів [РФ направит в Белоруссию на учения 2021]. Чи повернулася в повному складі ця військова техніка у пункти постійної дислокації до РФ? – Відповісти на це питання важко, але з огляду на масштаб усіх спільних російсько-білоруських заходів, що відбуваються протягом останніх місяців та, враховуючи геополітичні апетити та гібридні плани Кремля, цілком логічно буде відповідь – «Ні!». Попри те, що білоруський президент продовжує бити себе в груди і запевняти, що «про плани масштабного вторгнення російських військ на територію України йому нічого не відомо», він досить тонко, але водночас переконливо, заявив, що «Білорусі потрібно захищати свою державу і що в разі якщо знову буде війна на Донбасі або десь на кордоні з Росією, Білорусь осторонь не залишиться, і пристане не бік останньої [Совещание по вопросам военной 2021].

Що ж, як бачимо, Республіка Білорусь наразі дійсно є ключовим і водночас легко досяжним інструментом у продовженні реалізації гібридної агресії Кремля, оскільки:

- діючий політичний режим в Білорусі

абсолютно повністю є підконтрольним, підкупленим та керованим Москвою;

- Росія прагне інтегрувати білоруську армію та зробити її частиною російської системи оборони. Кремль розраховує переформатувати російсько-білоруські спільні навчально-бойові центри в повноцінну військову базу. Про створення в Білорусі спільного з Росією навчально-бойового центру підготовки для Військово-повітряних сил і військ проти-повітряної оборони стало відомо на початку березня 2021 року. Такі спільні центри стають фактором подальшого розширення російської військової присутності в Білорусі. До того ж, Росія вже позначила той формат співпраці, який буде прийнятний для неї – створення єдиного військового органу управління що передбачатиме підпорядкування Білорусі і пряме управління з РФ [Попович 2021].

- фактично повна залежність економічної системи Білорусі від Росії. Білоруська економіка повністю субсидійована Москвою, та і взагалі Білорусь розглядається останньою як дотаційний регіон, тому, власне, і не дивно, що кожний новий «інтеграційний процес» супроводжується або корегуванням ціни на російський газ для білоруського населення або ж масштабними фінансовими вливаннями з Москви. Для прикладу, загальна сума російської допомоги Білорусі становить 1,5 мільярда доларів і здебільшого вона надається у формі кредитів. Окрім того, Росія та Білорусь у грудні 2023 року планують підписати договір про створення єдиного ринку газу, нафти, нафтопродуктів та електроенергії, об'єднати платіжні системи, перейти до єдиної промислової й податкової політики. Також не виключено, що Росія та Білорусь можуть створити спільний так званий Союзний парламент. А щоб це «зростання» було легким, Росія пообіцяла збільшити фінансову підтримку Білорусі до 630-640 млн доларів з вересня 2021 року до кінця 2022 року. Рефінансування кредитів у вигляді фінансової допомоги Мінську фактично занурює Білорусь у фінансову пастку,

де позиція Росії буде лише посилюватися. За домовленостями, Газпром повинен отримати в перспективі доступ до розподільних мереж всередині Білорусі. Таким чином Білорусь сяде повністю на гачок російського монополіста [Попович 2021].

- злиття з Російською Федерацією та поглинання Республіки Білорусь останньою носить поетапний, поступовий, плановий та напівприхований характер. Під виглядом дружби народів, інтеграції економік, правових систем, формування митних союзів, військових організацій та військових навчань, О.Лукашенко крок за кроком поступається суверенітетом своєї держави, а Російська Федерація отримує доступ до інфраструктури, збройних сил Білорусі та її кордону з Україною та державами-членами НАТО з числа пострадянських держав;

- стягнення російських та білоруських військ територією Білорусі до українського кордону фактично дозволяє Російській Федерації оточити Україну по периметру її кордонів з півночі, сходу та півдня (регулярні війська РФ сконцентровані поблизу російсько-українського кордону, в Криму, акваторії Азовського та Чорного морів, у Калінінградській області на кордоні з Республікою Польща та в Придністров'ї).

Висновки.

Підсумовуючи усе вищезазначене варто сказати, що Росія продовжує реалізовувати свої гібридні сценарії на пострадянському просторі. Слідом за анексією Криму та окупацією Донецької і Луганської областей, Москва поступово і планово розпочала окупацію та поглинання Білорусі, де В. Путін спільними зусиллями з О.Лукашенком перетворює країну на частину «Союзної держави» з уявною демократією, але водночас із зовсім неуявною армією, яка, очевидно, й диктуватиме правила цієї самої демократії [Попович 2021] і становитиме загрозу національній безпеці України та її сусідам.

Бібліографічні посилання

- Беларусь и Россия проведут совместные военные учения [Електронний ресурс]. (2021). *Голос Америки*. Режим доступу: <https://www.golosameriki.com/a/belarus-to-hold-joint-military-drills-with-russia/6333130.html> (дата звернення 10.10.2021)
- Военная доктрина Российской Федерации. (2014). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://docs.cntd.ru/document/420246589> (дата звернення 15.09.2021)
- Военная доктрина Союзного государства. (2001). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://docs.cntd.ru/document/456089527?marker=6560IO> (дата звернення 18.09.2021)
- Дикий, Е.А. (2016). *Гибридная война России: опыт Украины для стран Балтии*. Вильнюс.
- Договор о создании Союзного государства. (1999). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://soyuz.by/dogovor-o-sozdanii-soyuznogo-gosudarstva> (дата звернення 15.09.2021)
- Мезенцев призвал утвердить союзную Военную доктрину. (2021). *Риа новости*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ria.ru/20211104/doktrina-1757753056.html> (дата звернення 21.09.2021)
- Попович, Т. (2021). *Інтеграція чи втрата суверенітету: Білорусь ще більше заглиблюється у сферу російського впливу*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3315740-integracia-ci-vtrata-suverenitetu-bilorus-se-bilse-zaglibluetsa-u-sferu-rosijskogo-vplivu.html> (дата звернення 15.09.2021)
- Прокоп, М. (2014). Російсько-білоруські відносини в контексті будівництва Союзної держави. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, Міжнародні відносини, 14, 63-69.
- РФ направит в Белоруссию на учения «Запад-2021» около 2,5 тыс. военных. (2021). *Интерфакс*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.interfax.ru/world/788172> (дата звернення 20.09.2021)
- РФ та Білорусь затвердили спільну Військову доктрину: чи загрожує така угода Україні. (2021). *Слово і діло*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/05/stattja/polityka/rf-ta-bilorus-zatverdily-spilnu-vijskovu-doktrynu-chy-zahrozhuje-taka-uhoda-ukrayini> (дата звернення 17.09.2021)
- Савченко, О.В., Ольшевський, В.Й. (2011). *Енциклопедія сучасної України*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12489 (дата звернення 15.10.2021)
- Совещание по вопросам военной безопасности. (2021). *Президент Республики Беларусь*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://president.gov.by/ru/events/coveshchanie-po-voprosam-voennoy-bezopasnosti> (дата звернення 21.09.2021)
- Учения «Запад-2021»: Россия дистанцировалась от Лукашенко? (2021). *Deutsche Welle*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.dw.com/ru/uchenija-zapad-2021-rossija-distancirovalas-ot-lukashenko/a-59182409> (дата звернення 11.10.2021)
- Федеральный закон. (1997). О мобилизационной подготовке и мобилизации в Российской Федерации. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://docs.cntd.ru/document/9038722> (дата звернення 11.10.2021)

References

- Belarus y Rossyia provedut sovmestniie voenniie ucheniya [Belarus and Russia will provaid joint military exercises]. (2021). *Holos Ameryki*. Retrieved October 10, 2021 from <https://www.golosameriki.com/a/belarus-to-hold-joint-military-drills-with-russia/6333130.html> (in Russian)
- Dohovor o sozdanii Soiuiznogo hosudarstva [Treaty on the Creation of the Union State of Russia and Belarus]. (1999). Retrieved September 19, 2021 from <https://soyuz.by/dogovor-o-sozdanii-soyuznogo-gosudarstva> (in Russian)
- Dykyi, E.A. (2016). *Hybrydnaia voina Rossii: opyt Ukrainy dlia stran Baltii* [Russian Hybrid War: Ukraine's Experience for the Baltic States]. Vylnius. (in Russian)
- Federalnyi zakon (1997). O mobylizatsyonnoi podhotovke i mobylizatsyy v Rossyiskoi Federatsyy [About mobilization preparation and mobilization in the Russian Federation]. Retrieved October 11, 2021 from <https://docs.cntd.ru/document/9038722> (in Russian)
- Mezentsev pryzval utverdyt soiuiznuiu Voennuiu doktrynu [Mezentsev urged to approve the allied military doctrine]. (2021). *Rya novosty*. Retrieved September 21, 2021 from <https://ria.ru/20211104/>

- doktrina-1757753056.html (in Russian)
- Popovych, T. (2021). *Intehratsiia chy vtrata suverenitetu: Bilorus shche bilshe zahlybliuietsia u sferu rosiiskoho vplyvu* [Integration of what is at the expense of sovereignty: Belarus is getting more and more lost]. Retrieved September 15, 2021 from <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3315740-integracia-ci-vtrata-suverenitetu-bilorus-se-bilse-zaglibluetsia-u-sferu-rosijskogo-vplivu.html> (in Ukrainian)
- Prokop, M. (2014). Rosiisko-biloruski vidnosyny v konteksti budivnytstva Soiuznoi derzhavy. [Russian-Belarusian relations in the context of building the Union State]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky, Mizhnarodni vidnosyny*, 14, 63-69. (in Ukrainian)
- RF napravyt v Belorussyiu na uchenyia «Zapad-2021» okolo 2,5 000 voennikh [The Russian Federation will send about 2.5 thousand troops to Belarus for the West-2021 exercises]. (2021). *Interfaks*. Retrieved September 20, 2021 from <https://www.interfax.ru/world/788172> (in Russian)
- RF ta Bilorus zatverdyl spilnu Viiskovu doktrynu: chy zahrozhuie taka uhoda Ukraini [Russia and Belarus have approved a joint military doctrine: does such an agreement threaten Ukraine]. (2021). *Slovo i dilo*. Retrieved September 17, 2021 from <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/05/statija/polityka/uf-ta-bilorus-zatverdyl-spilnu-vijskovu-doktrynu-chy-zahrozhuie-taka-uhoda-ukrayini> (in Ukrainian)
- Savchenko, O.V. & Olshevskyi V.I. (2011). *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Modern Ukrainian encyclopedia]. Retrieved October 15, 2021 from https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12489 (in Ukrainian)
- Soveshchanye po voprosam voennoi bezopasnosti [Meeting on military security]. (2021). *Prezydent Respublyky Belarus*. Retrieved September 21, 2021 from <https://president.gov.by/ru/events/soveshchanie-po-voprosam-voennoy-bezopasnosti> (in Russian)
- Uchenyia «Zapad-2021»: Rossyia dystantsyrovalas ot Lukashenko? [Has Russia distanced itself from Lukashenko?]. (2021). *Deutsche Welle*. Retrieved October 11, 2021 from <https://www.dw.com/ru/uchenija-zapad-2021-rossija-distancirovalas-ot-lukashenko/a-59182409> (in Russian)
- Voennaia doktryna Rossyiskoi Federatsyy* [Military doctrine of the Russian Federation]. (2014). Retrieved September 15, 2021 from <https://docs.cntd.ru/document/420246589> (in Russian)
- Voennaia doktryna Soiuznogo gosudarstva*. (2001). [Military doctrine of the Union State of Russia and Belarus]. Retrieved September 18, 2021 from <https://docs.cntd.ru/document/456089527?marker=6560IO> (in Russian)